

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פרשת שמות

ימי טבת תשע"ה

הפטרה: דברי ירמיהו, אשכ: הבאים ישרש יעקב
יום ראשון חילולת הרמב"ם ורבי יעקב אבוחצירא זיע"א
יציאת השבת ה"ת 17:53

ימי השוכבים
גיליון 321

יציאת השבת:

17:32

ירושלים: 17:33

כניסת השבת:

16:20

ירושלים: 16:17

וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ בְּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרָיִם

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

תקופה חדשה במצרים: "וַיִּקְרָא מֶלֶךְ הַדָּשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף". ואמנם רבותינו התלבטו האם היה זה מלך חדש ממש או שנתחדשו גזירותיו. וברש"י: "אשר לא ידע – עשה עצמו כאילו לא יודע". האם יתכן שישתכח פועלו העצום של יוסף בכלכלת מצרים? והלא יוסף היה המשביר לכל עם הארץ. בתבונתו הוא קונה את כל הקרקעות של המצרים לטובת אוצרותיו של פרעה, הוא זה שמצליח לקבץ את כל אוצרות תבל למצרים! אלא צ"ל שקם פרעה שאינו מכיר את פרשת יוסף ואחיו, שלא ידע כי הכל מאת ה', גם דרך הגעת יוסף למצרים, והוא פועל מתוך מחשבה של: "הבה נתחכמה לו", ומנסה בכל דרך לענות את עם ישראל. ואולם הכתוב מבשרנו כי כנגד "הבה נתחכמה לו פן ירבה" קורה ההיפך: "וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ בְּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרָיִם". וברש"י על פי המדרש: "רוח הקודש אומרת כן, אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה".

בדרך זו פועל פרעה כנגד לידת מושיען של ישראל. הוא גוזר על המיילדות העבריות, כי בשעת הלידה יראו: "אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא וחיה". בהמשך מתרחבת גזירתו של פרעה והוא גוזר (שמות א, כב): "וייצו פרעה לכל עמו לאמור: כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו". וברש"י: "אף עליהם גזר יום שנולד משה אמרו לו אצטגנינו היום נולד מושיען ואין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל ורואין אנו שסופו ללקות במים לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים".

ואולם עצת ה' היא תקום. לא די שפרעה אינו הורג את משה, מושיען של ישראל, אלא בתו בתיה מצילה אותו ופרעה מגדלו בתוך ביתו כבן! ואם לא די בכך פרעה אפילו משלם לאמו של משה על הנקתו! הוא זה שמשחק עם משה הקטן ומשעשע אותו. אילו היה פרעה מכיר את פרשת יוסף ואחיו, היה יודע שאין עצה ואין תבונה כנגד ה', ובכך היה מונע סבל רב מעצמו ומעמו.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שורקי. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

יִיְהִי יַעֲקֹב - וְאֵלֶּה שְׁמוֹת

לעולם פרשיות ויחי ושמות המספרות על הירידה למצרים ויציאת מצרים, נקראות בסמוך לתאריך כי בטבת יום ההילולא של הרמב"ם ושל רבי יעקב אבוחצירא. שני גדולי ישראל אלו שחיו בהפרש של מאות שנים קשורים בארץ ישראל ובמצרים. שמותיהם כשמות שני מנהיגי ישראל בפרשיות: יעקב אבינו הורד עם בני ביתו למצרים ומשה המוציא את בני ישראל ממצרים.

רַבְּנֵנוּ מִשֵּׁה בֶן מִיְמוֹן

ביום ראשון יחול יום ההילולא של מורנו הרמב"ם, הוא רבי משה בן מימון. רבי משה בן מימון נולד בשנת ד' תתצ"ה (1135 לספ"ה) בעיר קורדובה שבספרד, שבה שימש אביו מימון, כדיין הקהילה. רבותיו של הרמב"ם, היו אביו רבי מימון ורבי יוסף אבן מיגאש. כשהיה הרמב"ם בן עשר נאלצה משפחתו של הרמב"ם לעזוב את קורדובה בעקבות פלישתם של האלמוחדים מצפון אפריקה לספרד, ורדיפתם את היהודים וניסתה להתיישב בפאס שבמרוקו, לאחר מסע נדודים ארוך של הרמב"ם ומשפחתו שארך כעשר שנים, ומשם עברה לארץ ישראל שהייתה שוממה, ולבסוף הגיע הרמב"ם למצרים וישב בה עד יום מותו. שנים רבות התפרנס הרמב"ם, ששימש כמנהיג הדתי של קהילת קהיר, כרופא וכשותף עם אחיו דוד שהיה בעל ספינה וסחר באבנים יקרות, אבל לאחר שאחיו טבע בים עם ספינתו, דבר שגרם לו לאבלות גדולה ודיכאון, נאלץ רבי משה לעסוק ברפואה והיה לאחד הרופאים הטובים בקהיר הרמב"ם התפרנס מיגיע כפיו. בשל מומחיותו הרבה ברפואה, נקרא לשמש כרופא הסולטן, ובילה חלק ניכר מעתותיו בארמון המלוכה, גם נתן מזור להמונים שצבאו על דלתותיו הוא בעצמו מתאר בכתביו את חוסר המנוח שהיה לו בשל כך. מאידך, ראה בסגנון חיים זה, תורה שיש עמה מלאכה. עם כל זאת זכה לכתוב עשרות ספרים שנתפרסמו בכל העולם, ובראשם 'משנה תורה' הוא היד החזקה, ספר ההלכה הבסיסי של עם ישראל.

עַל פְּטִירַתוֹ שֶׁל הַרְמַבַּ"ם

הרמב"ם חי עד יום מותו במצרים. בארץ ישראל היה רק בביקור קצר בדרכו ממרוקו למצרים. מניין אם כן המסורת שרמב"ם שחי במצרים נקבר בארץ ישראל - ודווקא בטבריה? על פי האגדה - הכל בגלל גמל אחד... נוסע יהודי מפולין בשם יוסף סופר, הגיע לארץ ישראל באמצע המאה השמונה עשרה, ובמהלך ביקורו תיעד בעברית את אשר ראה ושמע כאן. בין השאר מספר המחבר - הנוסע על אגדת הגמל ששמע מפי אנשי טבריה. וכך מספרת האגדה: "כמה שנים לפני מותו הוא (הרמב"ם) היה מתאווה מאוד ללכת לארץ ישראל. והמלך (מלך מצרים) לא הניח לו לילך.

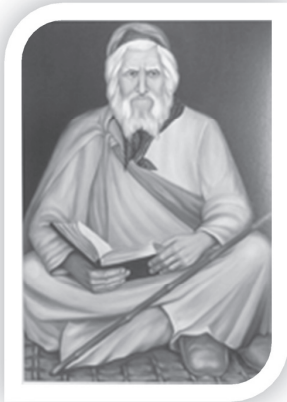
כשבא יום פוקדתו למות, קרא לתלמידים שלו וציווה להם... שאחרי מותו יקחו גמל אחד ויניחו אותו (את גופתו) על הגמל, והגמל ילך למקום שירצה, והתלמידים ילכו עם הגמל. ובמקום שיעמוד הגמל ולא ירצה לזוז משם, שם יקברו אותו. וכך עשו. והלך הגמל מאלי, מביקר עד ערב, ובא הגמל עד העיר טבריה ועמד במקום אחד סמוך לקברו של רבן יוחנן בן זכאי ולא רצה לזוז משם. וכיוון שראו התלמידים את הנס הגדול הזה, לקחו אותו מן הגמל וקברו אותו שם", יהי רצון שזכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אבי"ר.

רבי יעקב אבוחצירא

השבוע ביום ראשון נציין את יום ההילולא של מרן אביר יעקב הוא רבי יעקב אבוחצירא, אשר נלב"ע ביום כ' בטבת שנת תר"מ, והוא בן דע' שנים.

רבי יעקב נודע בגדלותו המופלגת בתורה, ובספריו העמוקים. כמו כן נודע כבעל מופת.

במשנתו התורנית התייחס רבי יעקב בעיקר לקבלה, התמקד במיוחד בפירוש על מזמור קיט בתהלים (הפרק הארוך ביותר בתנ"ך) חיבר שני ספרים בהם יש דגש על מזמור זה: אלף בינה ומעגלי צדק.

על אף החשיבות הרבה שראה בלימוד קבלה התנגד ללימוד קבלה בלא לימוד תלמוד, וכך כתב (בהקדמתו לספרו "אלף בינה"): "ובלא התלמוד לא שייך שיגיע אדם לידיעת התורה". כמו כן המליץ על סדר הלימוד אותו למד: "דבתחילה לומד אדם המקרא ואחר כך לומד המשנה ואחר כך לומד הגמרא ואחר כך לומד ההלכות על בוריים ואחר כך העיקר הוא הסוד על אמיתתו" (אלף בינה, הקדמה אות ד).

חיבוריו

פתוחי חותם – פירוש על התורה.

אלף בינה – פירוש על תהלים עם התמקדות במזמור קיט.

יורו משפטיך ליעקב – שו"ת.

מחשוף הלבן – פירוש על התורה מתמקד יותר בהסברים בקבלה.

מעגלי צדק – פירוש על התנ"ך עיקר הספר עוסק במזמור קיט בתהלים.

בגדי השרד – פירוש על דרך הקבלה על הגדה של פסח.

גנזי המלך – ביאור על תחילת ספר בראשית ועל השבת.

שערי תשובה – ביאור המילה "תשובה" בקבלה.

שערי ארוכה – ספר מוסר לימים נוראים ולחודש תשרי.

לבונה זכה – חידושים על התלמוד מסודר לפי פרשות השבוע.

יגל יעקב – פיוטים, של רבי יעקב וצאצאיו.

דורש טוב – שבע עשרה (בנימטריה טוב) דרשות על נושאים שונים.

רבי יעקב אבוחצירא השאיר אחריו ארבעה בנים גדולים מלומדים בתורה: רבי מסעוד, רבי אהרון, רבי אברהם ורבי יצחק. בנו של רבי מסעוד הוא הצדיק המלוב"ן רבי ישראל אבוחצירא שנודע לימים בכינויו 'בבא סאלי'.

רבי יעקב נפטר במצרים בדרכו לארץ ישראל. גם על שעת פטירתו מסופרים נפלאות. קהילות אלכסנדריה הגדולה ודמנהור רבו ביניהם, מי תזכה שמרן יקבר בה. והנה תוך כדי ויכוח, נטלו אנשי אלכסנדריה את הארון בעגלתם והנה פלא, באותו הרגע ירדו גשמי זעף, ואולם כאשר נטלו אנשי דמנהור את הארון והניחוהו בעגלתם כדי להוליכו לבית העלמין המקומי פסקו הגשמים.

הפלא חזר על עצמו חמש פעמים, עד שראו הכל, שמשמים נקבע מקום קבורתו של רבי יעקב בדמנהור, ואכן שם נקבר רבי יעקב. יהי רצון שזכותו הגדולה תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

ימי השבועיים

א. שובבי"ם הינו ביטוי המורכב מראשי התיבות של שש פרשיות השבוע הראשונות שבספר שמות: שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו ומשפטים. מונח זה מתייחס לתקופה בה קוראים בתורה את הפרשות הללו. תקופה זו מתחילה כשבועיים אחרי חנוכה ומסתיימת לקראת ראש חודש אדר. בשנה מעוברת תקופה זו מתארכת ונקראת שובבי"ם ת"ת על שם שתי הפרשות הבאות: תרומה ותצווה.

ב. השובבי"ם בקבלה – תקופת השובבי"ם בקבלה נחשבת כמסוגלת מאוד לכפרת עונות וע"פ הסוד יש לכלל שבוע בתקופה השובבי"ם יכולת לתקן עוון מסוים באופן מפורט (תיקון שישים ריבוא, תיקון נידה, תיקון גזירה, תיקון כעס וגאווה, תיקון כיבוד אב ואם וכו'). לשם כפרה על חטא נדרש על פי הסוד לצום כמות מסוימת של צומות (לדוגמה: על הוצאת זרע לבטלה יש לצום פ"ד תעניות וכו').

ג. ימי השובבי"ם מסוגלים לפדיון התעניות גם בכסף שיינתן לצדקה. את הפדיון לחטא עורכים בתפילת מנחה של השבוע המתאים ובה מוסיפים את תפילת "עננו" של הרש"ש. התפילה מלאה סודות קבליים שבהם מבקש האדם לצרף ולזכך את נפשו מכל סיגיה וחטאיה. במהלך התפילה והתענית תוקעים בשופרות, לומדים תורה ומתוודים על העוונות.

ד. כדי למלא את פ"ד התעניות ממש, נהוג לצום בכל ימי השבוע, ופעמים במהלך תקופת השובבי"ם לצום יומיים רצוף (צום כפול כזה הוא שווה ערך לכ"ז תעניות) – סה"כ פ"ד תעניות (54 משתי הצומות הכפולים ועוד 30 יום בכל השבועות). בודדים בלבד צמים בכל הימים, אולם מרבית הצמים נוהגים להתענות רק בימי שני וחמישי או רק תענית דיבור (כפי שהנהיג הגר"א).

ה. תקופת השובבי"ם בחסידות – בתנועת החסידות נהוג להמעיט בצד המעשי של הצום המחליש, זאת מכיוון שאדם צם יכול ללמוד פחות מחמת חולשתו. במרבית החסידויות נהוג להרבות בשעות הלימוד והתפילה ולהשתדל שלא לדבר בהן כלל. החל מחמש שעות לימוד רצופות רק בימי חמישי (כמו בחסידות ערלוז) ועד לקבלת תעניות בכל הימים והגברת הלימוד.

ו. בין החסידויות הבולטות במנהגי התקופה עד כדי דמיון לחדש אלול, היא חסידות סאטמר וכן חסידות סלונים (שלבדי הקודם מיוחסת ההחלטה להמיר את התעניות בלימוד תורה חמש שעות ברציפות, ללא הפסקה באוכל, שתייה או דיבור). ישנם חסידויות שבטלו תעניות אלה מסיבות שונות בעיקר: חולשה ועייפות של התלמידים הממעיטות את איכות הלימוד. ומכל מקום, ראוי בימים אלו להקפיד להרבות בתורה ובמעשים טובים ולהישמר מכל דבר רע כפשוטו וכמדרשו.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0577788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון הי"ד. היה יצחק שושן הי"ד. שרה בת שמחה הי"ד. יצחק אילוז הי"ד. מרים יהודה הי"ד. ציפורה יהושע לוי הי"ד. ביבה אלימלך הי"ד. ישי הלוי הי"ד. אורי חיים רווח הי"ד. עור בן עישה הי"ד. תיקוה בת עזינה הי"ד. אלגרה בת גיאן הי"ד. מול בת ענולה הי"ד. פנחס ורחי הי"ד. הראל בן אביגיל הי"ד. אילנה בת סליחה הי"ד. ישי ורחל לוי הי"ד. חנה בת זוהרה הי"ד. להחזרת נעדריו צה"ל ושבויו ובהם: גיא חבר, רון ארז, זכריה באומל, יהודה כץ, עבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ד. לעילוי נשמת הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולעיני ארון שאול הי"ד וחללי מבצע צוק איתן. לעילוי נשמת: דוד מרדכי אלהו וציקל. רבי מסעוד מלול וציל. דוב שלמה צוף זיל. רבי יעקב ששן זיל. רבי יונה זיל. ברכה סופן זיל. ניר נחם זיל. נסים כהן זיל. ספר מנחם זיל. נחיה שמעון בת חזית זיל. מניחה לוי זיל. אסתר בת תורא זיל. אסתר חוד זיל. נה יצחק זיל. דנה פטרוק זיל. הרב אברהם צוקרמן זיל. מרדכי ומשה בני לאה מרדכי זיל. אליהו בת פריחה זיל. תירצה ונחון זיל. ישראל אברהם נתן בן מלכה זיל. אסתר בת זוהרה זיל. אסתר וענבר נחם זיל. ישראל בן שושנה זיל. יצחק בן מול מרדכי זיל. רובי בן שלום צעירי זיל. מרים וענונו זיל. עזינה עמוס זיל. יצחק ועמרם אטיאס זיל. נסים בן חנה זיל. שמעון אבוטבול זיל. יצחק ולאה אסטרטוגו זיל. רות יעקב זיל. חיה רחל לוי זיל. אליהו טייטו זיל. נעמי בת מגזדה זיל. שמחה אילוז זיל. ראובן אילון בן נסיה זיל. סליקה שושן זיל. לואיזה מרד זיל. זוהרה בת חנה זיל. עליה כהן זיל. רי חיים אוחננה זיל. אדרן וקן זיל. אורי ארון מעולם זיל. ישראל בן גמרה זיל. חד תגיב זיל. חד גוסברג זיל. עמס דמרי זיל. רבי חד הכהן זיל. יצחק וקנין זיל. עישה דהן זיל. יסף הכהן זיל. ולעיני הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצן, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה